

ששריפת קדשים קלים מוטלת על הבעלים. ויש מי שכתב שהיא אינה מצוה על הגברא אלא הקודש טעון שריפה וכל השורפו מקיים המצוה – עפ"י נוב"ק או"ח טו).
 ב. בשר קדשי קדשים, ישנם חילוקי דינים ושיטות לענין מקום שריפתו, אם נטמא בפנים או בחוץ – ע' מחלוקת תנאים בשקלים תו.

ג. לתנא דמתניתין, כל שפסולו בגופו כגון נטמא או יצא – ישרף מיד. פסולו בדם ובבעלים – תעובר צורתו. (לפירוש ר"י אין על כך לימודים מהכתוב אלא סברה. ורשב"א בתוס' צידד שלמדו זאת מן המקראות).
 לרבי יוחנן בן ברוקא, גם קרבן פסח שאין לו אוכלים – ישרף מיד. וכן סובר רבי נחמיה, שלכך חטאת אהרן נשרפה, מפני שהיו אוננים ואסורים באכילת קדשים. מבואר בגמרא שלדבריהם אף פסול בדם ובבעלים ישרף מיד.
 רבי יוסי הגלילי סובר ששורפים קדשים על פסול בדם, כגון חטאת שנכנס דמה לפנים (אבל אין הכרח לפסול שארע בבעלים – לדעת רבי יוחנן). אבל חכמים אומרים: כל שפסולו בדם ובבעלים – תעובר צורתו ויצא לבית השריפה.
 לתנא דבי רבה בר אבוב (וכן סובר רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא. לעיל עג), אפילו פיגול טעון עיבור צורה (עון – עון מנותר. ולא למד מחטאת אהרן שישרף מיד – שהוראת שעה היתה).

דף פג

קנ. א. עצמות הפסח – מה יעשה בהן?
 ב. עצמות קדשים שיש בהן מוח וניתותרו, מה דינן?
 ג. האם יש איסור שבירת עצם בפסח פסול?
 ד. גידי הפסח – האם הם כבשר ונמנים עליהם? ומה דינם כשניתותרו? מה דין גיד הנשה שלו ושמו?
 א. עצמות הפסח שאין בהן מוח – ישליכן ואינן טעונות שריפה כדין נותר, שאין 'נותר' אלא בראוי לאכילה, ככתוב ולא תותירו ממנו עד בקר. והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו (רש"י).
 עצמות שיש בהן מוח אי אפשר לשברן כדי לחלצו (ואף על ידי גחלים אסור להוציאן – שמא תיפקע העצם. תוס' עפ"י גמרא להלן), והרי הן נעשות 'נותר' וצריך לשרפן בט"ז. ואפילו לרבי שמעון המתיר לשבור העצמות לאחר שנעשה 'נותר', לא תועיל שבירת העצם וחילוץ המוח ממנה לשורפו אלא צריך לשרוף את העצם עצמה הואיל ושימשה את הנותר – המוח, ונעשתה בסיס לדבר האסור (רב מרי בר אבוב בשם רבי יצחק).
 משמע בגמרא שדין זה שעצמות ששימשו נותר טעונות שריפה – מדרבנן הוא, ולכן מקילים בו בספק.
 חלץ המוח מן העצמות קודם שנעשו נותר (כגון ששברן באיסור והוציא המוח) – אין העצמות טעונות שריפה, שהרי לא שימשו נותר.
 מצא עצמות חלוצין לאחר זמן אכילת הפסח; לדברי רב נחמן בר יצחק, הואיל ויש בפסח איסור שבירת העצם יש להניח שנחלצו לאחר שנעשו נותר שהרי מקודם לכן אסור לשברן הלכך טעונות שריפה משום שימוש נותר. ולרב זביד, אין לנו להצריך שריפה מפני ספק זה. ואמנם אם מצא ציבור של עצמות ומהן חלוצים, צריך לבדוק את כולן, שמא לא חלץ אלא מקצת שהרי אסור לחלוץ.

א. לדברי מהרש"א, לפי רבי שמעון המתיר לשבור עצם הפסח לאחר שנעשה נותר, מודה רב זביד שאם מצאן חלוצין טעונים שריפה, כי מן הסתם לא נשברו באיסור אלא בהתר. לא התיר רב זביד מפני הספק אלא לרבי יעקב. אך מלשון רש"י אין נראה כן.
ב. הרמב"ם לא הביא דברי רב זביד. ומשמע שהלכה כרב נחמן בר יצחק (עפ"י לקוטי הלכות. ואעפ"י שהלכה חייבים על שבירת עצם גם לאחר שנעשה נותר וא"כ אין לתלות יותר בשבירה מאוחרת, אעפ"י אין מקלים בספק). ועוד סתם הרמב"ם (ק"פ י, ב; פסוה"מ יט, ט) וכתב שעצמות הפסח טעונות שריפה, כדי שלא יבואו בהן לידי תקלה. ומשמע לכאורה שלא חילקו חכמים ואסרו אפילו אין בהן מוח. ושם לא הצריך שריפה אלא עם נותר מהבשר [שכן כתב: 'שורפין עצמות הפסח בכלל הנותר מבשרו כדי שלא יבואו בהן לידי תקלה'. והרי כשאין שם בשר ומוח אין תקלה].

ב. עצמות קדשים שיש בהן מוח שניתותרו [או שהיה עליהן בשר. ר"ח ועוד], אמר רב מרי בר אבוה אמר רבי יצחק: טעונות שריפה, הואיל ושימשו את הנותר.

ישנה דעה הסוברת שאם אין כעת מוח, אין על העצם דין 'נותר' (עפ"י מגילת ספר (על הסמ"ג ל"ת שנו) בדעת הרמב"ם).

חלץ מהן המוח קודם שנעשו נותר – אינן טעונות שריפה.
מצאן חלוצין – אין טעונות שריפה, שיש להניח שחלצום קודם שנעשו נותר.

ג. אין איסור שבירת העצם בפסח פסול (ועצם לא תשברו בו – בכשר, ולא בפסול. ומשמע בגמרא שאף מותר לכתחילה). לדברי רבי שמעון, דין זה אמור בכל הפסולים. ולרבי יעקב דוקא כשלא היתה לו שעת הכושר (כגון נטמא לפני זריקה. רש"י), אבל היתה לו שעת הכושר, כגון פסח שנותר – יש בו משום שבירת העצם.

פסק הרמב"ם (קרבן פסח י, ו) כרבי יעקב, שאם היתה לו שעת הכושר ונפסל, ושבר בו עצם – לוקה.
ע"ע להלן בפירוט.

ד. אמר רב יהודה אמר רב: כל הגידים (= גידי בשר, לא גידים שבשדרה. עתוס' חולין ז-צא; תוס' פד. ד"ה גידין) – בשר (ונמנים עליהם בפסח ויוצא ידי חובתו. רש"י), חוץ מגידי צואר שהם קשים ואינם כבשר. וכן לענין 'נותר'; כל הגידין שניתותרו צריך לשרפם כדין בשר הנותר, חוץ מגידי צואר שאין נאכלים מחמת קשיים לפיכך אין טעונים שריפה.

א. מרש"י (פד.) משמע שבגידי צואר נחלקו ריש לקיש ורבי יוחנן בתחילה, ולדעת רבי יוחנן דינם כבשר מפני שהם ראויים לאכילה עתה, בטלה הרך, ולמסקנא חזר בו רבי יוחנן ונקט שאין נמנים עליהם. ואילו התוס' חולקים וסוברים שגידי צואר אינם ראויים כלל. ומחלוקתם בגידים שבשדרה שסופם להקשות ועתה הם ראויים, כדלקמן.

ב. לענין כמה הלכות אמרו שגידים אינם כבשר; טומאת נבלות (חולין עז), אכילת נבלה וטרפה וטמאה (תו"כ שמיני; רמב"ם מאכ"א ד, יח, ה), הקטרת גידי העולה על המזבח כשפרשו מן הבשר (זבחים פה:), טמא הנוגע בקדשים (תו"כ צו), אכילת הפסח (מכילתא בא), איסור נותר ואכילת פסולי המוקדשין (זבחים לה. תו"כ צו) – ובכל אלו מדובר בגידים הקשים כגון גידי הצואר (עפ"י פירוש הראב"ד לתו"כ שמיני ב, ד; לב אריה חולין קיז:).